

Svømmekløe – utbredelse og helseeffekter



Arnulf Soleng

Avdeling for miljø og helse, Helsedirektoratet

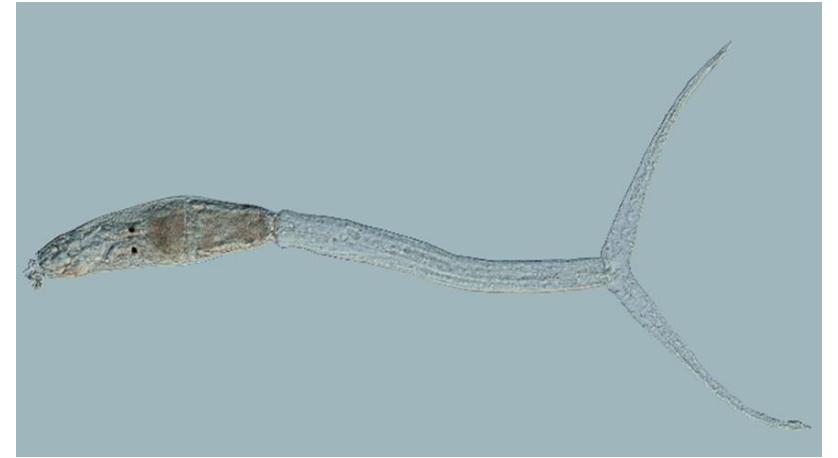
Overvåkning av svømmekløe

- Folkehelseinstituttet (FHI) har drevet overvåkning av svømmekløe
 - ✓ Reidar Mehl fra 1980-2000
 - ✓ Arnulf Soleng fra 2000-2023
- Henvendelser fra publikum, leger, kommuner osv med informasjon om svømmekløe – intervjuer for å «luke ut» feil diagnoser



Hva er svømmekløe?

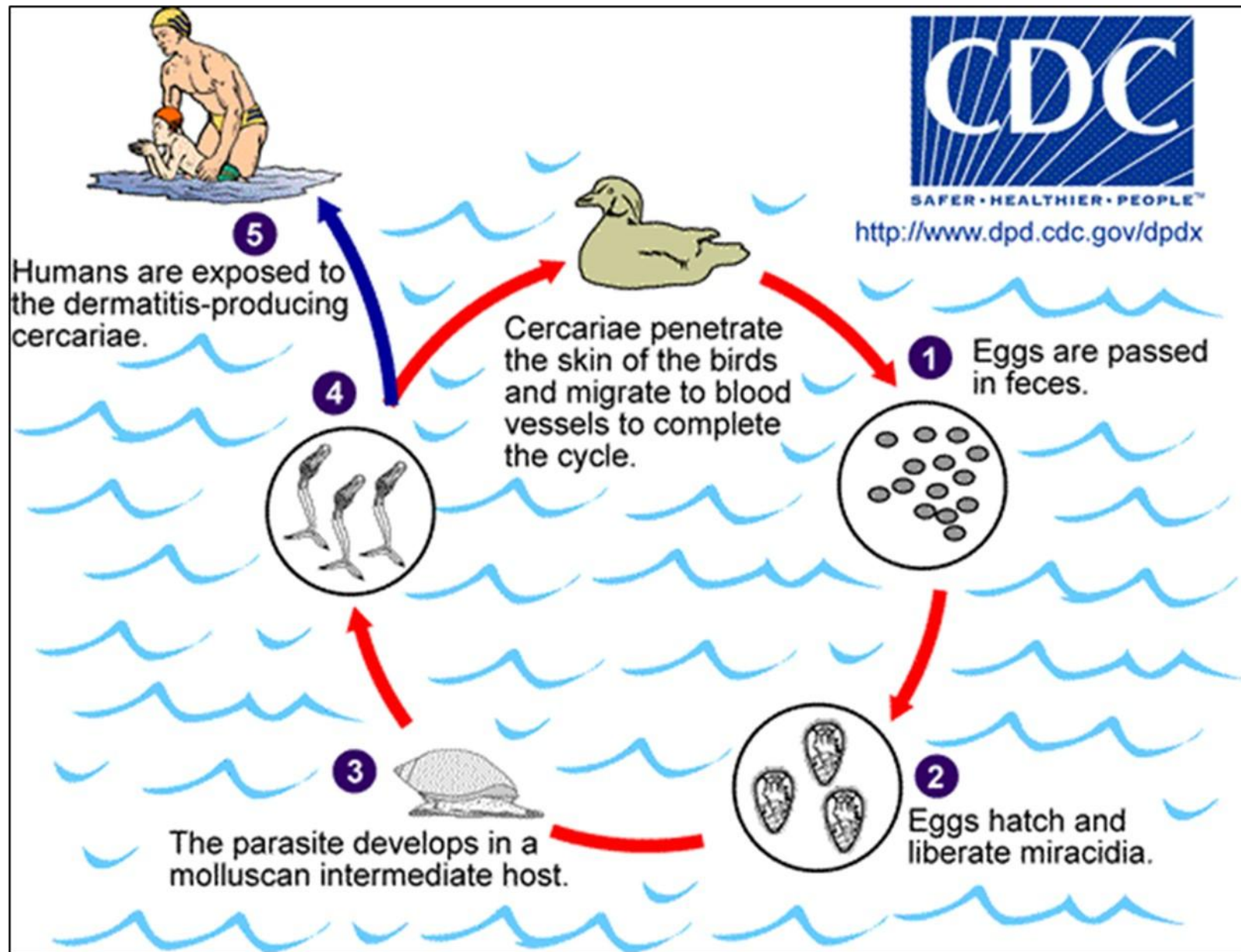
- Utslett forårsaket av parasitter fra fugl (blodikter)
- Et stadium i parasittens livssyklus som kalles *cercarier* (haleikter) svømmer rundt i vannet på jakt etter fugl, men kan trenge seg inn i huden hos mennesker
- Disse iktene dør i huden, og forårsaker et kløende utslett
- Svømmekløe kalles ofte for *cercariedermatitt*, og er en betennelse i huden (allergisk reaksjon) forårsaket av cercariene
- Tusenvis av cercarier kan komme ut av én enkelt vannsnegle når vanntemperaturen når ca 20 grader





SAFER • HEALTHIER • PEOPLE™

<http://www.dpd.cdc.gov/dpdx>



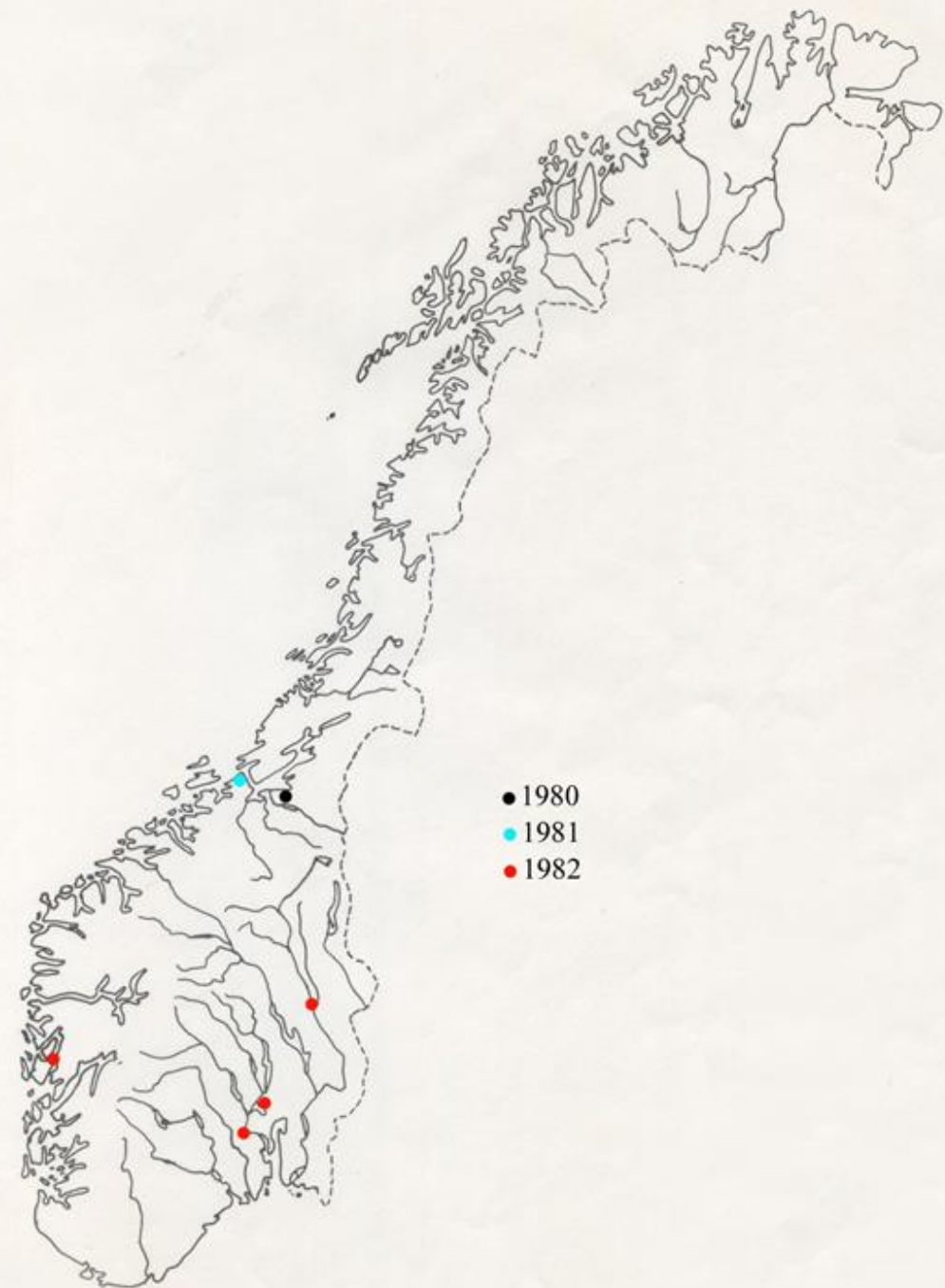
Svømmekløe – en klimasensitiv zoonose

- Svært temperaturavhengig ukjønnet formering inne i snegler
 - ✓ Vekstsesongens lengde har økt
 - ✓ Spesielt siden 1980 har det vært en markert temperaturøkning over hele landet
 - ✓ Flere nordiske sommerdager, hetebølger og tropenetter
- «Emerging disease» - sykdom som har økt betydelig i utbredelse eller alvorlighetsgrad
 - ✓ Kan være forårsaket av endringer i miljø, klima, eller menneskelig aktivitet som øker risikoen for sykdomsspredning
 - ✓ Medieoppslag, bedre diagnostikk og bedre overvåkning kan gjøre at svømmekløe oppdages og rapporteres oftere

Svømmekløe i Norge



Svømmekløe i Norge



Svømmekløe i Norge

Stikkende mark på bade- strand

Folk er i ferd med å røre idylliske badestrendene ved Fiskumvannet. «Sandlopper folk ynder å kalle dem, har nå angrep i stort antall. Det har mange har reist fra Eikern med kløe etter å være blitt i Legehuset i Hokksund har pasienter med «loppestikk» og også doktor Einar Vaage sen kan melde om mange utslett og kløe etter at folk Eikern.

Det som forårsaker disse ikke sandlopper, men trolig skopisk, parasittisk flatmark iktter. Marken lever i fugl, der seg egg som følger med ekskrementer. Eggene kløe mangel av fugl borer larven menneskehuden. Der dør skaper allergiske reaksjoner med utslett og sterk kløe som følge

Ubehagelig, men ufarlig:

Ny parasitt til Norge med sommervarmen

De ørsmå parasittene som har plaget badegjester i Øvre Eiker i sommer er ikke farlige. Det røde utslettet som klør og ligner vannkopper blir verst etter et par dager, men går over etter en ukes tid — uten legehjelp, sier entomolog Reidar Mehl i Statens institutt for folkehelse. Men han tilføyer at parasitten for enkelte mennesker kan gi allergi.

Den bittelille plageånden er en millimeter lang og tynn, og er en av de mange varianter av iktte-familien. På engelsk kalles den «swimmer's itch» eller «badekløe».

— Iktten, som er oppdaget i Fiskumvannet og Eikeren i sommer, er fra før kjent i Norge bare fra ett tilfelle i Trondheim i 1980, hvor den har angrepet mennesker. I Sverige og Finland kjenner man godt til den. Derfor har vi ventet at den ville dukke opp her i Norge også, fortsetter Reidar Mehl. På

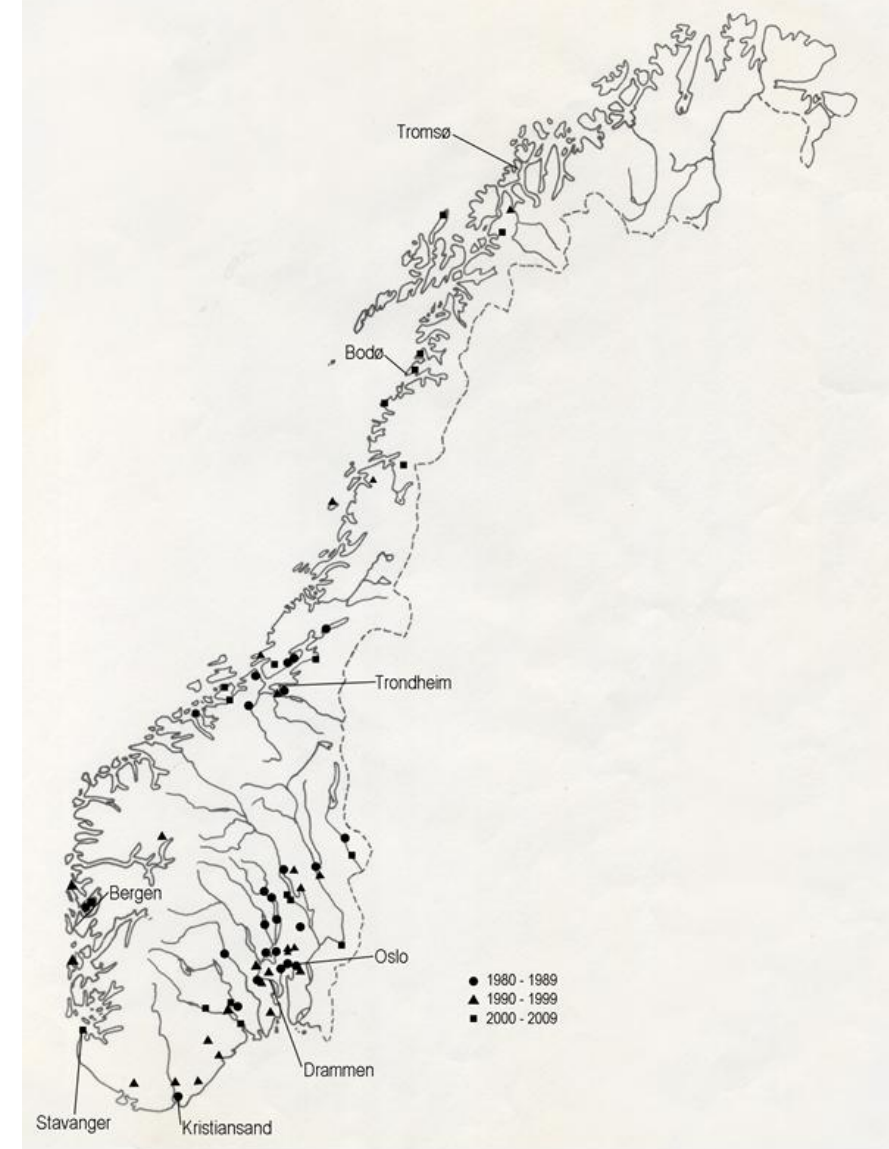
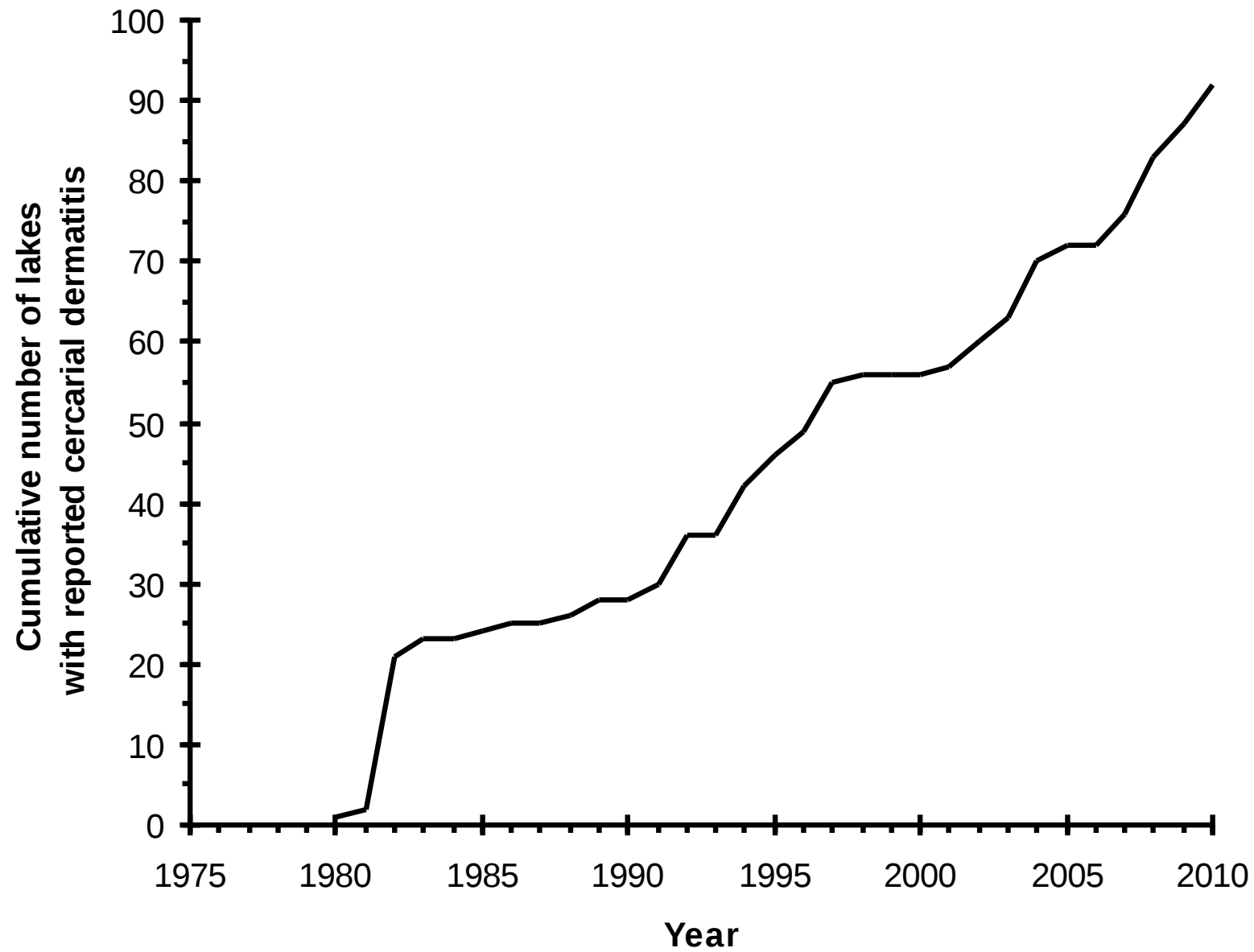
grunn av at parasitten er så ny her i Norge, er det relativt lite han vet om denne arten blod-ikte. Man vet at den bare forekommer i ferskvann. Masseklekking skjer ved høye temperaturer i vannet. I tropene går den på mennesker, først og fremst i Afrika, men man kjenner den også såvidt fra Portugal. Blod-ikte kalles denne art fordi den som voksen lever inne i blodårene til fugl. Der legger den egg som kommer ut ved avføring og urin og klekkes i varmt ferskvann. Larvene går inn i en ferskvannsnegl, hvor den formerer seg igjen — hvilket er meget sjelden på parasiters larvestadium — før den går ut i vannet igjen.

Disse iktene har en meget kort levetid. Hvor lang vet Reidar Mehl foreløpig ikke, men man antar omkring to døgn. I denne tiden er iktte-larven på jakt etter fugl igjen, hvor den kan slå seg til ro for å bli voksen. Men den har ingen orienteringsevne, og kan like gjerne slå til på et menneske.

Når den badende stiger opp av vannet, holder den seg i en liten

vanndråpe på kroppen. Idet denne dråpen tørkes inn, ser den sitt snitt til å krype inn under huden, men den trives ikke på mennesker og like under huden dør den nokså raskt. Den forsvinner imidlertid ikke øyeblikkelig; derfor denne sure kløe, som varer omtrent en ukes tid før den forsvinner av seg selv.

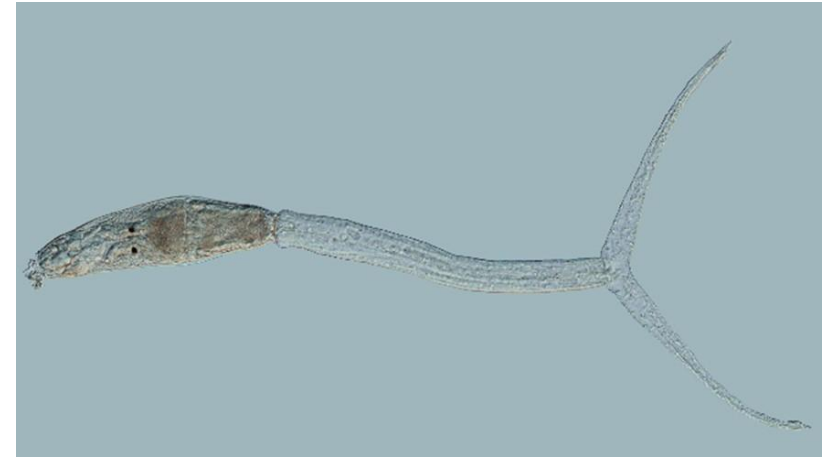
Reidar Mehl ser foreløpig ingen grunn til at vi i Norge skulle sette igang tiltak for å bli kvitt uvesenet. Denne blod-ikten har ingen positiv funksjon, og i USA og Europa går man målrettet til aksjon på ferskvannsneglene for å bli kvitt den. En slik aksjon forutsetter at man pøser gift ut i vannet, hvilket vil gjøre stor skade på annet liv i vannet. Det er en betenkelig løsning i Fiskumvannet og Eikeren, hvor man har et fuglereservat like i nærheten, mener Reidar Mehl. Det er bare et par hundre meter mellom disse to vann, og de badende går gjerne fra den ene badeplassen til den annen. Reidar Mehl regner med at parasitten også finnes i Steinsfjorden og på Rena og med all sannsynlighet i Østensjøvannet, hvor det forekommer en rekke andre parasitter av arten. I Østensjøvannet er det ingen som bader, derfor har den ikke vært til plage der.



Soleng & Mehl (2011). *Journal of Helminthology*

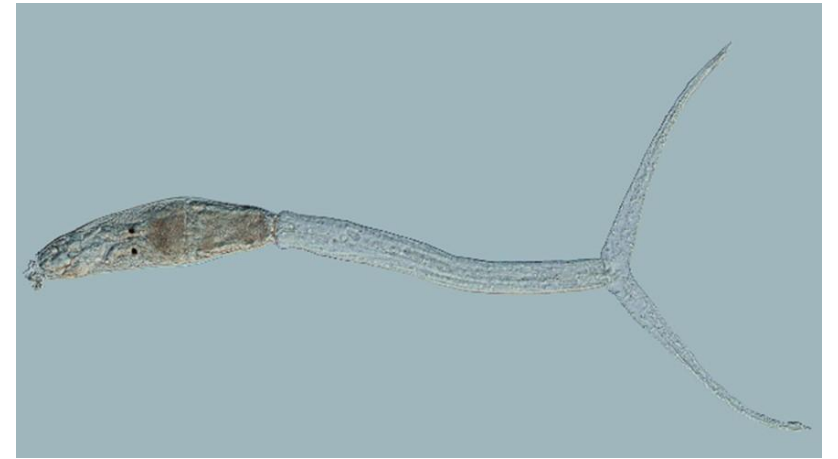
Utbredelse i 2023

- 451 innsjøer og elver
- Hele landet til og med Finnmark
- 88 % av innsjøene er sør for 64 grader nord
- 67 % av innsjøene er sør for 61 grader nord
- 81 % er innsjøer lokalisert opp til 300 meter over havet



Påvisning av cercarier

- Innsamling av vannsnegler og påvisning av cercarier som kommer ut
- Mikroskopisk undersøkelse – funn av cercarier med øyne og en Y-formet hale («ocellate bifurcated cercariae»)
- Molekylærbiologisk undersøkelse av cercarier fra snegler
 - ✓ *Trichobilharzia franki* påvist i snegle fra Bogstadvannet ved Oslo
- Miljø-DNA (e-DNA) – mer effektiv og mindre arbeidskrevende metode der man undersøker filtrerte vannprøver



Helseeffekter

- Kilende følelse i huden rett etter bading
- Senere en brennende følelse og sterk kløe i huden
- Små røde “prikker” som ligner på myggstikk
- Små blemmer
- Kløing kan medføre bakterielle sekundærinfeksjoner
- Kløen kan vare fra noen dager til en uke (eller to!)
- Enkelte opplever kraftigere symptomer slik som hevelse i lemmer, lokalt ødem, forstørrede lymfeknuter, feber, kvalme, diaré
- Store variasjoner mellom ulike mennesker
- Betennelsesreaksjon og en allergisk reaksjon – sterkere symptomer for hver eksponering
 - ✓ Svært negativ effekt på glede/trivsel for de som er hardest rammet



Forebygging

- Unngå områder med mye vegetasjon i vannet
- Unngå strender og grunne områder som er påvirket av pålandsvind
- Bad fra flytebrygger hvis mulig
- Tørk huden med et håndkle straks etter bading
- Dusj straks etter bading hvis mulig
- Vannfast solkrem med brennmanetbeskyttelse kan beskytte
- Er man sterkt plaget av utslettet frarådes bading i områder med mye svømmekløe, eventuelt benyttes heldekkende drakt
- På steder med gjentakende store problemer med svømmekløe bør badende informeres
- Antihistaminer mot kløen

Takk for
oppmerksomheten

